

"Euskeraren batasunerako bidea ebakia dago"

Zeruko Argia, 359. zk., 1970-01-18: 7.

(Euskaltzaindiaren babesean, Iñaki Beobidek argitaratu du *Euskera Batasuna*).

Ba dira berrogei ta amar urte Euskaltzaindia sortu zala, ta jaio berrian egiña izan zan Canpion eta Broussainek gertatutako lenengo euskeraren batasunerako informe ura.

Ba dira urteak.

Arrezkero ere egin da lana pranko ta izan ditugu euskaldunok esan ezin diran eta adierazteko errezak ez diran ainbeste neke; baiña esan dezakegu gaur, eta don Manuel Lekuona jaunaren ao itzaltsuaren bitartez, euskaldunok sartu gerala ainbat arindu ta pizkortuko gaituan bide batean: "Batasunerako bidea ebakia dago".

Auxe dio Euskaltzaindiko lendakariak orain atera berri-berria dan *Euskera batasun* izenarekin ain bearrezko genduan dokumentuan. "Euskera batasuna: azken araudiak", dio liburuan atarian. Ementxe biltzen dira Aranzazun onartu ziran Mitxelena jaunaren lanak, ta orretaz gaiñera oso jakingarri zaigun Villasante jaunaren "Batasunari buruz bibliografia", don Manuel Lekuonak batzar aurretik eta ondoren esan zituen itzak, eta bi milla itzeko "Batasunerako hiztegia".

Dana bear aundi-aundiko bide-gidaria auxe.

1.

Liburuxka (77 orri) onen sarrera zabaltzaileak egiña da.

"Irakur sail" izeneko izeneko liburu talde baten lenengo tituloa dala dio; emen aitatzen ditu batasuna gai duela Euskal Idazkaritzak Baionan (1964) eta "Gerediaga" taldeak Ermuan (1969) eratu zituzten batzarrak; Ermuan artutako azken erabakiak osorik ematen ditu; gero, Arantzazuko batzarra aitatzen du:

"Arantzazuko bilkuran gauz bat ikusi zen: *batasunaren* kontra egoteak arrazoi bat bakarra duela: delako *h* hori erabili ala ez erabili. Ez da besterik". "Dena dela, bai Baionan bai Ermua ta Arantzazun berebat, iritzia gehienak eta agian sakonenak *h*-ren aldetikoak izan ziren. *H*-ren kontra zeudenak behar zen ordu eta egunean, beren iritzien alde atera zirenean, arrazoi egokirik eta taxuzkorik ez zuten aurkitu". "Horiek ola, herria, ikastolak, idazle gazteak eta abar hor daude bide seguru baten eske". "Oinharri horiek, euskeraren batasunaren eskariak egin zituen Mitxelena jaunak; batzorde horrek berak Arantzazun egin zen batzarrean, onhartu egin zuen. Arantzazun horiek nausitu egin ziren, ondoren datozen orrietan ikus dezakezutenez".

Alaxe, ain itxaropentsu, dio sarrerak.

2.

Gero, batasunari buruz Aita Villasantek osatu duan bibliografi jakingarri bat dakar liburuak. Euskaltzaindia sortu zan ezkeroztik agertu diran lanen izen-buruak aitatzen ditu. Lehen, Euskaltzaindi beraren agiri ta erabakiak eta batasuna gai dutela agertu dituan lanak; eman dago, noski, Resurrección María de Azkue, Altube-tar Saber, Broussain, Canpion, Eguskitza ta Orixeren lan jakingarrien aipamena; gero, *Euskera* aldizkaritik kanpora agertutako beste zenbait lan, eta oien artean Baionako ta Ermuako erabakiak, eta Julio de Urquijoren lanak.

Ezin al litzake lan guzi oiekin liburu bat osatu?

3.

Idaz-lan onen ondoren, don Manuel Lekuonak Arantzazuko batzar-aurrean esan zituan itzak datoz; Euskaltzaindiko lendakari jaunak dionez, 1969-go lenengo batzarra Bilbon egin zanean norbaitek eskatu zuan Euskaltzaindiaren 50 urte-betetzearan *euskeraren batasuna* gai artuta batzar baten eratzeko "eta geroztiko gure batzarretan batasunaren gai ori erabilli da eten gabe"; gero Ermuako batzarra aitatzen du don Manuelek, ta batasuna batez ere aldizkarietan eta ikastoletarako liburuetan erabiltzeko egin bear dala, ta baita liturjiaren zenbait zatitarako ere; ala, asmo onetan, Euskaltzaindiak batzorde berezi bat antolatu zuala; "batzorde orrek neurri oiek ondo mugatzeko, Mitxelena jaunaren babes seguruan izan ditu batzordeak zenbait billera, Mitxelena jaunaren txostena guzion artean aztertzeke. Txosten ederra ta ondo pentsatua gure Euskaltzain lagun Mitxelenarena; oñari orokar batzuen ondoren gramatika auzi guziak ukitzen ditu ederkitxo: asi Fonetikatik eta Morfologian zear, Ortografiraño".

Esaten ditu don Manuelek batasunatzaz dituan bere uste jakintsuak: alegia, euskeraren batasuna egitea lan zaila dala; euskera ugaria izanik, aukera bat egin bearra dagoala, ta *zer artu* ta *zer utzi* au bereizketa larria dala; ta larritasun onek min ematen duala; txikitandik gogoan eta aoan bizi izandu da ori ustea oso mingarria dala; baiñan oso ondo dio gero, gure gorputzak berak ere il ez dadin operazio baten bearrean arkitzen dala noizean bein, eta izkuntza ere bizirik eta operazio batek itsusituta ohea dala eder eta illa baiño.

Alaxekoa baita euskeraren arazoa.

4.

Itz oien ondoren dator Euskaltzaindiak Arantzazuko batzarra egin eta gero agertu zuan agiria: don Manuel bera, A. Damaso Intza-koa, A. Irigaray, A. Irigoyen, Antonio Mª Labayen, Pierre Lafitte, L. Mitxelena, J. San Martin, José María Satrustegi eta L. Villasantek osatu zuten batzordeak egiña izan zan. Batzarra beraren ondorio bat erakutsi naiez nunbait, agiri onek or jartzen du bi bokalen artean eta beste toki batzuetan (hitz, hizkuntza, hautatu, hortan) eta demostratiboetan, delako *h* ori.

Neroni ere asi bearako, ta al detan azkarrena, agindu au botatzeko oitura berriak artzen.

Agiri onek dionez: "Arantzazun izan diren eta ez diren euskaltzaleak argibide bat izan dezaten, Euskaltzaindiak geroago eta astirago argitaratuko dituen *erabaki* ta *lanen* aurrerapena agertu nai du orain". Eta or ematen ditu, garai artako agirian: 1) "Ortografiaz hortarako hautatu zen batzordeak adierazi dituen puntu gehienak onhartuak izan dira" 2) "H-ren auzia, erdibide baukeratu da hasteko: alegia begi onez ikusiko lukela Euskaltzaindiak letra hori bi bokal berdin nahiz ezberdinen artean erabiltzen hastea; honek ez du esan nahi gorago jo nahi dutenak saioak ez direla ongi ikusiak izango? 3) "Morfoloziak, izenen erabileraz batzordeak prestatu duen aintzin-lana pundi nagusietan oinharri bezala hartuaz jokatuko du, *aditzarekikoa beste aldi baterako utziaz*".

Irakurri berria det nonbait, eta gure langileetan onentxona degun Xabier Gereñoren idazti batean, joan dan urtearen bukaera baiño lenago izango genduala euskaldunok batasunerako liburu bat, *aditza ta guzti*; ezin liteke orain aitutzen ari naizen liburu au izan, Arantzazun aditza gerorako utzia izan-eta.

Ba ote da besterik?

5.

Gero datoz Mitxelena jaunaren lan sakon eta jakingarriak sei jardunetan: "Oinharriak: ze batasunen billa gabiltzan", "Ortografiaz", "Hitzen formez: antzinako euskal-itzak", "Hitz berriak", "Morfoloziak" ta "Joskera".

6.

Ondoren: "Batasunerako hiztegia" dator.

Bere itzaurreak dionez: "Ba dugu (idazkera, ortografia) beste hauzirik, batasun bidean abiatu geranez gero, larriagorrik agian, eta gaitzagorik ere bai, *baina ez, guk uste, premiazkogorik*. Horregatixek ba da, an hartu ziren erabakiak nolarebait mamitzeko eta gatzatzeko, legezko iruditu zitzaigun zenbait hitz-zerrenda prestatzea, bolako forma eta grafia erabili behar litzakean azaltzeko, gure iritziz behintzat! Gero, 2.000 itzeko zerrenda jakingarria.

7.

Azkenik, don Manuel Lekuonaren azken-itx labur bat dator, esanez:

"Euskaltzaindiari, Euskeraren batasuna eratu dezala eskatu zaio, orain 50 urte bere Sorreraren gogoangarri. Euskaltzaindiak bete du bere agindua". "Batasuna egiña dago" esango da. Esan dezagun obeto: '*Batasunerako bidea ebakia dago*'. Gure billera oiek ez dute bideak ebaki, bideak autsi, besterik egin. Batasuna bera 'egin', orain egin behar da,

ibillian, joanez, praktikan: idazten eta ikastoletan azken-itx oiek betez, azken-itx oien neurrian idatziaz eta erakutsiaz. Zuena da, beraz, lana batez ere: idazleona, andereñoona".

Euskaltzaindiak egin du, ba, bere lana; orain guk ekin beariko gureari: oitura zarrak utzi ta ohitura berriak hartu. Nik nere alegiñean beteko dut.